מסורת השס"ם

עין משפט נר מצוה

לוֹ הַקְשָׁבָה. לשון הַמְתָּנָה היא: **לְמַלּוֹתִי.** בשביל מלותי אשר לויתי לַעֲמוֹל חֶסֶד: **לְרָאוֹת.** כל האדם העומדים לפניו כשורת חפירה המקפת האוגיה שעושין תחת הגפנים כמו שפירש (מ"ק דף ג) אין עושין אוגיות לגפנים לאסוף שם מים להשקות הגפן. "כסלא" הוא תלם של מעבה המקפת סביב סביב את תל האוגיא והגפן נטוע בתל וברים גדרים (דף ו ב) הדין אוגיא להוי פלה: **פלי דוחקא דהוי בכלא.** פעמים שבני אדם יושבים רווחים ביום השבת (ג) שבאין לשמוע דרשה וְדוֹמֶה לָהֶם כְּיוֹשְׁבִים דְּחוּקִים: **סני ברכי דשלי.** ברכים עייפים: **מאני דרבנן דבלו.** בגדי התלמידים שבלים מהר וְהֵם לַיְלָה בְּנֵי מַלְאָכָה שֶׁיְּבַלּוּ בְּגָדֵיהֶם: **מחופיא דידהו.** באין המזיקים ויושבין אצלם ומתחבאים בהם. חופיא לשון חופף ומפספס (שבת דף ג) פרש"י ל"ל בלע"ז: **שייפא דשורפא.** שליית הולד של חתול נקבה: **כוכרפא.** הבכורה לאמה: **בת בוכרפא.** ולא אמה היתה בכורה: **ולימלי עיניה מניה.** יושים ממנה מעט בעיניו. כל לשון נתיה בעין קורהו בלשון גמרא לשון "מלוי" לפי שבדבר מועט הוא מלא: **גוכתא דפרזלא.** קנה חלול של ברזל: **ולחמתיה.** לקנה: **בגושפנקא דפרזלא.** בחותם של ברזל דבמדי דלייר וחתים ליה להו רשותא דתלמידין בכל הבשר בשחיטת חולין (דף קה ב): **במקום רנה.** בבהכ"נ שהם אומרים הלבור שירות ותשבחות בנעימת קול ערב: **בעדם אל.** בבית מועד שלו: **ומנין לעשרה וכו'.** עדה קרויה בעשרה שנאמר "עד מתי לעדה הרעה הזאת" (במדבר יד) ילאו כלב ויהושע: **בקרב אלהים ישפוט.** ואין בית דין קרוים "אלהים" אלא בג' בפ"ק דסנהדרין (דף ג ב): **ויקשב ה'.** מִמְּתַיִן להם שם: **אשר אזכיר את שמי.** אשר יזכר שמי על (ד) מלותי ודברי: **אבא אליך.** לשון יחיד הוא: **מכתבן מלייהו.** דכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו (סיפא דקרא) = **קדמה שכינה ואמיא.** קודם שיהיו כל העשרה: **נלך בעדם אל.** מעיקרא משמע: **עד דיתבי.** דכתיב "ישפוט"=בשעת המשפט: **עוז לעמו.** ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב ולאו וגו' וירלו ממך: **מה כתיב בהו.** בשלמא בתפילין דידן כתיב שמע (דברים ו) והיה אם שמוע (שם יא) קדש לי כל בכור (שמות יג) והיה כי יביאך (שם) פרשיות שנלטוו בהם לשום זכרון מלותיו של הקב"ה אות וזכרון להם לישראל, אלא בדידיה מאי כתיב בהו: **פאמרת.** לשון חביבות ושבח כמו "יאמרו כל פועלי און" (תהלים לד) שתכתבו: **בשאר בני מאי.** שהרי אדבעה בתים הם: וכולהו

אמר ר' יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר "לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים, ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו'": תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין אמר אביי אינהו נפישי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא אמר רב הונא כל חד וחד מינן - אלפא משמאליה ורבבתא מימינה:* אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה, מנייהו, הוי הגי ברכי דשלהי, מנייהו (ה), הגי מאני דרבנן דבלו, מחופיא דידהו הגי כרעי דמנקפן, מנייהו, האי מאן דבעי למידע להוי ליתי קיטמא נהילא ונהדר אפרייה ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן דבעי למחזינהו ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא, בוכרתא בת בוכרתא, ולקליה בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מניה וחזי להו, ולשדייה בגוכתא דפרזלא ולחתמי בגושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מניה, ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק, רב ביבי בר אביי עבד הכי חזא ואתזק, בעו רבנן רחמי עליה ואתסי:

תניא אבא בנימין אומר: אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר "לשמוע אל הרנה ואל התפלה" במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת שנאמר "אלהים נצב בעדת אל" ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר "אלהים נצב בעדת אל" ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר "בקרב אלהים ישפוט" ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו'* "מאי "ולחושבי שמו" אמר רב אשי (ג) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" וכי מאחר דאפילו חד, תרי מבעיא? תרי מכתבן מלייהו, בספר הזכרונות, חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות, וכי מאחר דאפי' תרי, תלתא מבעיא? מהו דתימא *דינא-שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא נמי היינו תורה, וכי מאחר דאפי' תלתא, עשרה מבעיא? עשרה קדמה שכינה "ואתיא", תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר "נשבע ה' בימינו, ובזרוע עוזו: "בימינו" זו תורה שנאמר "מימינו אש דת למו" "ובזרוע עוזו" אלו תפילין שנאמר "ה' עוז לעמו יתן" ומנין שהתפילין עוז הם לישראל? דכתי' "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" *ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? א"ל "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" ומי משתבח קוב"ה בשבחיהו דישראל? אין דכתיב "את ה' האמרת היום" (וכתיב) וה' האמירך היום" *אמר להם הקב"ה לישראל: אתם עשיתוני *חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי? א"ל "כי מי גוי גדול ומי גוי גדול "אשר הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי" בחד ביתא, "או הנסה אלהים" בחד ביתא "ולתתך עליון" בחד ביתא "אשריך ישראל, ומי כעמך ישראל" בחד ביתא, "או הנסה אלהים" בחד ביתא "ולתתך עליון" בחד ביתא וכולהו

*המתפלל ולא המתין את חבירו טורפין לו וכו'. פירש רבינו תם דזה היה להם בבתי כנסיות שלהם שהיו בשדה ולכך בלילה יש להמתין. והר"י היה מאחר תפלתו ומאריך עד שיצאו כולם ואם בתוך כך היה שוס אדם בא בבית הכנסת היה מעיין בספר עד שגמרו תפלתם. ונאה להתמיר אף לנו: **כי** כסלא לאוגיא. כעין תלמים המקיפין את הערוגה כדאמרינן ברים גדרים (דף ו:) הדין אוגיא להוי פלה: **חד** לא מכתבן מליה בספר הזכרונות. כלומר עם אחרים אבל בספר לבדו נכתבין כדאמרינן וכל מעשיך בספר נכתבין (אבות פרק ג) כ"ש מדה טובה: **אלו** תפילין שברא"ש. (ו) כפי שיש בהן רוב שם של שדי שהש"ץ כתובה בקמטו שבבתים והדלי"ת ברלוטות. ותימא משבת פרק במה מדליקין (דף כח ב) דקאמר מן המוחר בציר ולא מפיק רלוטות מתורת ה' בציר. ועוד דבפ' בתרא דמגילה (דף כו ב) קרי לרלוטות תשמישי קדושה בעלמא. אלא י"ל אלו תפילין שברא"ש כפי שהן בגבהו של ראש וגלאין דשייך בהו "וראו" אבל תפילין של יד מכוסין דכתיב (שמות יג) "לך לאות על ידך" ולא לאחרים לאות*: **מי** כעמך ישראל. זה שיסד הפייטן (ביום ג' דפסח) טוטפת כלילו גדלו: ***אחורי** בית הכנסת. פי' רש"י כל פתחי בתי כנסיות היו למזרח ואחוריהם למערב וזה המתפלל אחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבהכ"נ נראה כיופר במי שהלבור מתפללין לפניו. ולא הירא דאדרבה במהדר אפיה לבית הכנסת מיחזי כשתי רשויות שהקהל מתפללין למערב והוא מתפלל כנגדם למזרח. ע"כ **נראה** אחורי בהכ"נ מי שהוא אחורי הטס במזרח והטס משתחוים למערב ולהכי קאמר ולא מהדר אפיה כו'. ודוקא הס שהיה מנהגם להתפלל למערב. אבל אנו מתפללים למזרח שאנו במערבו של ע"י וכתיב "והתפללו אליך דרך ארצם" (מ"ח ח) וכראה כמו שפי' להם לגד מערב יפתרם לנו לגד מזרח:

נושא
ריבוי המזיקין שסביבנו

מבנה
סדרה של תופעות שנגרמו מהמזיקין

מבנה
"האי מאן דבעי":
1. למידע להו
2. למחזינהו

נושא/מבנה
מימרות של רבין בר ר' אדא
מִנַּיִן - שהקב"ה...
1. מצוי בבית הכנסת
2. מניח תפילין
3. מתפלל - לקמן ז.

גליון הש"ס
גמ' אין תפלתו של אדם כו'. עי' ע"ז ד ע"ב תוס' ד"ה כיון. וגרסתם אלא עם הצבור: רש"י ד"ה ומנין לעשרה וכו' עדה כו'. לקמן כ"א ע"ב:

** מטרת הסוגריים היא לשמור על רצף הבירורים בענין מספר האנשים שהשכינה נמצאת ביניהם. בתוך הסוגריים הגמ' מסבירה סיפא של הפסוק במלאכי

נושא (המשך)
שאלה: וכי מאחר דהשכינה נמצאת אפילו אצל אחד פשיטא דנמצאת אצל יותר

נושא
תפילין של הקב"ה

תת נושא/מבנה
מה כתוב בתפילין של הקב"ה

* מטרת הסוגריים ליצור רצף בבירור השאלה מה כתוב בתפילין של הקב"ה. בתוך הסוגריים הגמ' מבררת אם ה' משתבח בשבח עם ישראל

שנאמר יפול מצדך אלף ורבבה מימינך ס"מ [וכ"ה הגי' בילקוט ובע"י]

הגהות הב"ח
(ה) גמ' דשלהי מייהו הוי הכי: (ב) שם אמר רב אחי אפי' תיבב אדם: (ג) רש"י ד"ה אלי דוחקא וכו' כשבאין לשמוע: (ד) ד"ה אשר אזכיר וכו' שמי על פי מלותי: (ה) ד"ה בשאר בתי מאי כתיב בהו שהרי:

מלאכי ג: טז
אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו

* בענין דינא עיין שבת י.

* המספרים שמופיעים בסוגריים ( ) הופיעו לעיל ובכך אפשר לראות ביתר קלות איזו פסוקים מחוברים יחד בכל בית

שיר לתוס' ד"ה אחורי:
רש"י - נראה כשני רשויות
תוס' - נראה כשני רשויות